

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

Sarianna Vaara
Tuovi Hakulinen
(toim.)

TYÖPAPERI

Valtakunnalliset neuvolapäivät 1.–2.11.2016

Miten uudistamme neuvolatoimintaa Lape-hengessä?

TYÖPAPERI 28/2016

Sarianna Vaara, Tuovi Hakulinen (toim.)

Valtakunnalliset neuvolapäivät 1.–2.11.2016

**Miten uudistamme
neuvolatoimintaa LAPE-hengessä?**

**TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS**

© Kirjoittajat ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-302-736-7

ISSN 2323-363X

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-736-7>

Helsinki 2016

Lukijalle

Tänä vuonna valtakunnallisten neuvolapäivien pääteemana on ”Miten uudistamme neuvolatoimintaa LAPE-hengessä?” Sote-uudistuksessa sote-palveluiden järjestämisvastuu siirtyy muodostuville maakunnille ja samalla toteutuva laaja palvelujen integraatio liittää yhteen sosiaali- ja terveyspalvelut sekä perus- ja erityistason palvelut. Uudistuksen myötä neuvolapalvelut kuten muutkin sosiaali- ja terveyspalvelut siirtyvät maakunnan järjestettäväksi vuoden 2019 alusta. Neuvolapalvelut tarjotaan edelleen lähellä asukkaita.

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa huomioidaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa muodostuvien maakuntien ja uusien kuntien palveluiden yhteen sovittaminen ja koordinointi siten, että palvelut muodostavat lapsi- ja perhelähtöisen kokonaisuuden. Kaikissa palveluissa vahvistetaan lasten ja vanhempien osallistumista ja voimavaroja. Matalan kynnyksen palvelujen osalta otetaan käyttöön paikallisesti sovellettava perhekeskustoimintamalli. Kyseessä on lähipalvelujen kokonaisuus, joka sisältää lapsille ja perheille suunnatut hyvinvointia ja terveyttä sekä kasvua ja kehitystä edistävät sekä varhaisen tuen ja hoidon palvelut. Näihin sisältyy aikaisempaa kattavampi vanhemmuuden ja parisuhteen tuki. Perhekeskustoiminnan palveluverkostoon kuuluvat lapsiperheiden terveyspalvelut (mm. neuvolapalvelut) ja sosiaalipalvelut (mm. perhetyö, kotipalvelut), järjestöjen ja seurakuntien toiminta ja palvelut sekä varhaiskasvatus ja muu kunnan terveyttä ja hyvinvointia edistävä toiminta. Lisäksi perhekeskustoiminta integroidaan erityis- ja vaativan tason palveluiden kanssa. Perhekeskus sisältää aina lapsille ja vanhemmille avoimen kohtaamispaikan.

Perhetyö on tärkeä osa perhekeskustoimintaa. Perhetyötä on järjestetty eri puolella Suomea joko neuvolasta tai sosiaalitoimesta käsin ja sen avulla perheelle pyritään tarjoamaan tukea varhain ja oikea-aikaisesti. Vuonna 2014 uudistunut sosiaalihuoltolaki vahvistaa perhetyön asemaa lisäämällä sen osaksi sosiaalipalveluita ja helpottaa perhetyön saatavuutta. Perhetyön keskiössä on kotikäyntityö ja lähtökohtina asiakas- ja perhelähtöisyys, voimavaralähtöisyys, eri toimijoiden välinen kumppanuus ja verkostotyö. Esimerkiksi Imatralla nimettiin jo vuonna 2009 terveydenhoitajille työpari perhetyöntekijöistä. Imatralla tavoitteena oli, että perhe saa riittävästi apua ilman lastensuojelun asiakkuutta. Uudistuksen myötä neuvolapalvelut ovat Imatralla monipuolistuneet ja tulleet lähemmäksi perheen arkea. Vuodesta 2009 alkaen lapsiperhepalvelujen taloudellinen tulos on Imatralla parantunut.

Rautio on väitöskirjassaan (2016) tutkinut neuvolan perhetyötä vanhemmuuden varhaisena tukena ja yhteistyönä. Tutkimus osoitti, että pikkulapsiperheiden vanhemmille neuvolan perhetyö on tärkeä sosiaalisen tuen muoto. Vanhemmat arvostavat perhetyöntekijän heille antamaa aikaa, ammattitaitoa ja omakohtaista kokemusta vanhemmuudesta. Kotiin vietävä tuki on perheille tärkeää ja siitä on hyötyä myös pitkällä tähtäimellä. Perhetyöhön liittyy samanaikaisesti myös jännitteitä, esimerkiksi kysymyksiä perhe-elämään puuttumisesta ja kontrollista. Työskentelyyn liitettyjen odotusten, käytäntöjen ja todellisuuden välillä saattoi myös olla eroavaisuuksia. Vanhemmat toivoivat enemmän konkreettista apua kotiin, kuten kotipalvelua.

Osa määräaikaistarkastuksista on mahdollista toteuttaa ryhmäneuvolakäyntinä. Sen avulla osallistetaan ja vastuutetaan perheitä oman hyvinvointinsa ylläpitämiseen sekä tarjotaan uudenlaista mahdollisuutta saada tukea ja kokemuksia vertaisilta asiantuntijoiden lisäksi. Ryhmäneuvolan ideana on yhdistää samanikäisten lasten ja heidän vanhempiansa neuvolakäynti seulontoineen ja rokotuksineen ja tarjota mahdollisuus keskusteluun muiden samassa elämäntilanteessa olevien vanhempien kanssa. Ryhmäneuvolaa voidaan toteuttaa eri tavoin, mutta tavallisimmin sinne kutsutaan 4–5 samanikäistä lasta vanhempineen. Ryhmäneuvolaa voidaan toteuttaa raskauden ajasta leikki-ikään saakka ja ryhmäneuvola voi myös toimia perhevalmennuksen jatkotapaamisina lapsen syntymän jälkeen. Ryhmäneuvolakäynti korvaa yhden määräaikaistarkastuksen ainakin ikäkausikohtaisen neuvonnan osalta. Terveystieteiden lisäksi ryhmässä saattaa vieraila muita asiantuntijoita.

Neuvolapäivillä käsitellään ajankohtaista teemaa maahanmuuttajista lapsiperhepalvelujen asiakkaina ja sitä tukevatko lapsiperhepalvelut kotoutumista. Kunta on vastaanottolain 26 §:n 2 momentin nojalla velvollinen antamaan alaikäiselle turvapaikanhakijalle samat terveyspalvelut kuin kunnassa kotikuntalainen perusteella asuvalle henkilölle. Tämä tarkoittaa muun muassa neuvolapalveluja ja kouluterveydenhuoltoa. Lasten

vanhemmille ja muille aikuisille kunta on velvollinen antamaan vastaanottolain 26 §:n 1 momentissa tarkoitetun kiireellisen hoidon ja terveydenhuollon ammattihenkilön välttämättömiksi arvioimat muut terveyspalvelut. Niihin kuuluvat mm. äitiysneuvolapalvelut ja välttämätön kroonisten sairauksien hoito. Kunta on oikeutettu laskuttamaan palveluista aiheutuneista kustannuksista Maahanmuuttovirastoa vastaanottolain 7 §:n 2 momentin mukaan. Turvapaikanhakijoiden terveyspalvelut voidaan ostaa yksityisiltä, mutta järjestämisvastuu on vastaanottolain mukaan kunnilla.

Neuvolapäivillä esimerkkinä käytetään Vantaata, joka on Suomen monikulttuurisin kaupunki ja jonka asukkaista yli 15 % puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea. Vantaalla 112 eri äidinkielen joukosta yleisimmät vieraat kielet ovat venäjä, viro ja somali. Haasteena neuvolatoiminnassa on kulttuurien välinen kanssakäyminen; yhteisen kielen ja tunnekielen puuttuminen. Ulkomaista syntyperää olevat eivät ole yhtenäinen ryhmä, sillä he tulevat eri maista ja erilaisista kulttuureista. Vastaavasti Suomessa pidempään asuneilla ja täällä syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla ihmisillä on myös oma perhekulttuuriperintönsä. Näin ollen erilaiset terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät kysymykset koskettavat eri tavoin eri ihmisiä. Terveystarkastuksia on räätälöitävä lasten ja perheiden yksilöllisten tarpeiden mukaan. Kohdennettua tietoa eri kulttuuriryhmistä sekä ryhmien sisäisistä eroista, esimerkiksi sukupuolten välisistä eroista, tarvitaan lisää, jotta terveyttä ja hyvinvointia on mahdollista edistää tehokkaasti ja tasa-arvoisesti. Kirjallisen neuvontamateriaalin tarve on ilmeinen.

Neuvolan lääkärin ja terveydenhoitajan tulee ottaa huomioon maahanmuuttajalapsen kehitystä arvioitaessa se, että neuvolassa käytettävät testit eivät välttämättä kerro koko totuutta lapsen taidoista, mikä voi johtaa vaikutelmaan alisuoriutumisesta. Tilastojen valossa maahanmuuttajalapsilla on kuitenkin todennäköisemmin kehityksellisiä ongelmia kuin kantasuomalaisilla lapsilla. Myös vanhempien käsitys lapsen kehityksestä voi poiketa ammattilaisen näkemyksestä ja ammattilaisen huolen välittäminen vanhemmille on haasteellista.

Päivillä käsitellään myös sähköisiä palveluja äitiys- ja lastenneuvolapalvelujen uudistamisen tukena. On selvää, että kaikkia sote-palveluja ja toimintakäytäntöjä tullaan uudistamaan ja digipalveluiden osuus tulee lisääntymään myös neuvolatyössä. Digitalisaatio voi antaa monenlaisia mahdollisuuksia neuvolatyön kehittämiseen. Luotettavan ja ajantasaisen terveystiedon välittäminen esim. terveellisestä ravitsemuksesta sekä omien ravitsemustottumusten arviointi voidaan tehdä digitaalisesti. Esitietolomakkeiden sähköistäminen sujuvoittaa ja tehostaa työtä. On kuitenkin tarkkaan harkittava ja tehtävä selvitystyötä siitä, mitä neuvolapalveluita on mahdollista ja tarkoituksenmukaista digipalveluilla korvata. Tähän työhön tarvitaan vanhemmat mukaan.

Neuvolapalveluiden digitalisoiminen ei voi olla itsetarkoitus eikä pelkän säästämisen keino. Ne eivät voi korvata huolellisesti toteutettuja tärkeitä määräaikaista terveystarkastuksia, joissa terveyttä ja hyvinvointia seurataan ja tuetaan suorassa kontaktissa asiakkaaseen ja perheeseen. Neuvolatyöhön sisältyy runsaasti tehtäviä ja velvoitteita, jotka edellyttävät asiakkaan ja perheen kohtaamista kasvokkain. Muun muassa terveystarkastuksiin sisältyvää sikiön voinnin seurantaa, lapsen kasvun ja kehityksen (fyysinen, psyykkisen, sosiaalinen ja neurologinen) arviointia eikä rokotuksia voida digitalisoida. On tärkeää, että sähköisiä järjestelmiä käytetään tukemaan vuorovaikutussuhteen jatkuvuutta ja luottamuksellisuutta.

Antoisia neuvolapäiviä!

Tuovi Hakulinen
tutkimuspäällikkö
THL

Marjaana Pelkonen
neuvotteleva virkamies
STM

Sisällys

Lukijalle	3
Valtakunnalliset neuvolapäivät 1.–2.10.2016 Helsinki	6
Ohjelma	7
Tiistai 1.11.2016	7
Keskiviikko 2.11.2016	9
Luentotiivistelmät	11
Pienin kokeiluun kohti perhekeskusta – moniammatillinen arviointi	11
Ryhmänneuvola varhaisen tuen mahdollistajana	12
Varhaisen moniammatillisen tuen tehostaminen Eksotessa	13
Neuvolan perhetyö madaltaa perheiden tuen saannin kynnystä	14
Maahanmuuttajat neuvolan terveydenhoitajan vastaanotolla	15
Maahanmuuttajaperheen lapsi neuvolalääkärin vastaanotolla	16
Maahanmuuttajat neuvolan perheohjaajan asiakkaana	17
Kehotunnekasvatus – Uusi näkökulma 0–6-vuotiaan lapsen kasvun ja kehityksen tukeen	18
”Se riitely tuntuu aivoissa asti” – lapsen auttaminen keskiöön väkivaltatilanteissa	19
Neuvolan roolin tehostaminen tapaturmien ehkäisyssä – Lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyyn ohjelma	20
Virtuaalista tukea äitiys- ja lastenneuvolan asiakkaille	21
Parisuhteen tukeminen neuvolassa	22
Uuden teknologian mahdollisuudet lasten käytösongelmien ehkäisyssä ja hoidossa – Voimaperheet- toimintamalli	23
Katsaus neuvolapäivien historiaan	24
THL:n julkaisuja	27

Valtakunnalliset neuvolapäivät 1.–2.10.2016 Helsinki

Miten uudistamme neuvolatoimintaa LAPE-hengessä?

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) järjestää vuosittain yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön (STM) kanssa Valtakunnalliset neuvolapäivät. Päivät on järjestetty vuodesta 2000 alkaen. Neuvolapäivillä on ollut vuosittain noin 500–700 osallistujaa. Päivien tarkoituksena on koota yhteen ammattilaiset monialaisesti sekä käsitellä ajankohtaisia neuvolatyöhön liittyviä aiheita kyseisen vuoden teeman mukaisesti.

Kohderyhmä	Seminaaripäiviin toivotetaan tervetulleeksi äitiys- ja lastenneuvolatyötä tekevä henkilöstö, neuvolan yhteistyökumppanit ja kaikki alle kouluikäisten lasten kanssa toimivat, muun muassa päivähoidon henkilöstö. Tervetulleita ovat kaikki, jotka tekevät tai opiskelevat lapsen ja perheen hoito-, opetus-, ohjaus-, kasvatusta ja hyvinvointityötä. Seminaariin toivotaan osallistujiksi myös kunnallisessa päätöksenteossa mukana olevat henkilöt.
Järjestäjät	Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ja sosiaali- ja terveysministeriö (STM)
Sijainti	Helsinki Congress Paasitorni, Paasivuorenkatu 5 A, 00530 Helsinki
Palaute	Toivomme sinun antavan meille palautetta, jotta voimme kehittää Valtakunnallisia neuvolapäiviä. Palautelomakkeen voi täyttää heti päivien jälkeen.
Julkaisu	Neuvolapäivien luentotiivistelmät julkaistaan verkkojulkaisuna. Saatavilla 1.11.2016 alkaen http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-736-7

Ohjelma

Tiistai 1.11.2016

Puheenjohtajina neuvotteleva virkamies Marjaana Pelkonen, STM ja ehkäisevän terveydenhuollon päällikkö Arja Ruponen, Vantaan kaupunki

- 8.00–9.15 Ilmoittautuminen ja aamukahvi
- 9.15–9.30 Päivien avaus
Tuire Santamäki-Vuori, johtaja, THL
- 9.30–10.00 Sote-uudistus äitiys- ja lastenneuvolapalvelujen näkökulmasta
Taru Koivisto, johtaja, STM
- 10.00–10.30 Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma muuttaa toimintakulttuuria ja palveluja
Maria Kaisa Aula, LAPE-ohjausryhmän puheenjohtaja
- 10.30–11.00 Miten sote-uudistus ja LAPE viedään maakuntiin – viestiseinän kysymyksiä
Taru Koivisto, johtaja, STM ja **Maria Kaisa Aula**, LAPE-ohjausryhmän puheenjohtaja
- 11.00–12.30 Lounas ja Ideatoriin tutustuminen
- 12.30–14.00 **Oikeaan aikaan oikeita asioita -keskustelu**
- 12.30–13.00 Pienin kokeiluun kohti perhekeskusta – moniammatillinen palvelutarpeen arviointi
Sonja Mattila, neuvola- ja perhetyön päällikkö, Helsinki
- 13.00–13.30 Ryhmäneuvola varhaisen tuen mahdollistajana
Heli Haapala, palvelupäällikkö, lasten ja nuorten ennaltaehkäisevät terveyspalvelut, Hämeenlinna
- 13.30–14.00 Neuvolatyö perhekeskustoimintamallin perustana
Arja Hastrup, kehittämisspäällikkö, THL
- 14.00–14.30 Kahvitauko

14.30–16.00 **Osallisuus, palvelutarpeen arviointi ja varhainen tukeminen – missä mennään**

- 14.30–15.00 Varhaisen moniammatillisen tuen tehostaminen Eksotessa
Leena Suomalainen, ylilääkäri, Eksote
- 15.00–15.30 Neuvolan perhetyö madaltaa perheiden tuen saannin kynnystä
Susanna Rautio, YTT, Itä-Suomen yliopisto
- 15.30–16.00 Tilannekatsaus tuen tarpeen tunnistamisesta neuvolassa ja tuen kohdentamisesta sitä tarvitseville – valtakunnallinen selvitys
Marjaana Pelkonen, neuvotteleva virkamies, STM ja **Tuovi Hakulinen**, tutkimuspäällikkö, THL

Keskiviikko 2.11.2016

Puheenjohtajina osastonhoitaja Anni Mäkinen, Helsingin kaupunki ja tutkimuspäällikkö Tuovi Hakulinen, THL

9.00–9.30 Ilmoittautuminen ja aamukahvi

9.30–11.00 **Maahanmuuttajat lapsiperhepalvelujen asiakkaina – tukevatko lapsiperhepalvelut kotoutumista?**

9.30–9.50 Tilannekatsaus turvapaikanhakijoiden ja kuntaan kotoutuvien maahanmuuttajien sosiaali- ja terveyspalveluihin
Anne Arvonen, erityisasiantuntija, STM

9.50–11.00 Maahanmuuttajan asiakkuus – keskustelua ja viestiseinä
Puheenjohtajana. Päivikki Koponen, tutkimuspäällikkö, THL

Maahanmuuttajat neuvolan terveydenhoitajan vastaanotolla
Kaisu Husu, terveydenhoitaja, Vantaa

Maahanmuuttajaperheen lapsi neuvolalääkärin vastaanotolla
Tom Sundell, ylilääkäri, Vantaa

Maahanmuuttajat neuvolan perheohjaajan asiakkaana
Nina Laine, neuvolan perheohjaaja, Vantaa

Maahanmuuttajat varhaiskasvatuksessa
Katjamaria Halme, varhaiskasvatuksen asiantuntija, Vantaa

11.00–12.30 Lounas ja Ideatoriin tutustuminen

12.30–14.00 **Ajankohtaista**

Imetyksen edistämisen toimintaohjelma 2017–2021

Kaija Mikkola, erikoislääkäri, HUS, Kansallinen imetyksen edistämisen asiantuntijaryhmä

Kehotunnekasvatus - Uusi näkökulma 0–6-vuotiaan lapsen kasvun ja kehityksen tukeen

Susse Ingman-Friberg, projektikoordinaattori, Väestöliitto

”Se riitely tuntuu aivoissa asti” – lapsen auttaminen keskiöön väkivaltatilanteissa

Satu Keisala, projektipäällikkö, Ensi- ja turvakotien liitto

Neuvolan roolin tehostaminen tapaturmien ehkäisyssä - Tapaturmien ehkäisy ohjelma

Ulla Korpilahti, kehittäispäällikkö, THL

Vanhemmuuden ja lasten tukeminen neuvolassa sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta

Hanna Onwen-Huma, neuvotteleva virkamies, STM

14.00–14.30 Kahvitauko

14.30–15.55 **Sähköiset palvelut äitiys- ja lastenneuvolapalvelujen uudistamisen tukena**

14.30–14.50 Sähköisten palveluiden kehittäminen LAPE-ohjelmassa

Mikko Huovila, erityisasiantuntija, STM

14.50–15.10 Virtuaalista tukea äitiys- ja lastenneuvolan asiakkaille

Heta Kolanen, kliininen asiantuntija, HYKS Naistentaudit ja synnytykset

15.10–15.30 Parisuhteen tukeminen neuvolassa

Lotta Heiskanen, psykoterapian erityispsykologi, Väestöliitto

15.30–15.55 Uuden teknologian mahdollisuudet lasten käytösongelmien ehkäisyssä ja hoidossa – Voimaperheet-toimintamalli

Malin Kinnunen, perhevalmentaja ja **Terja Ristkari**, projektipäällikkö, Turun yliopisto

15.55–16.00 Kiitos ja hyvää kotimatkaa

Luentotiivistelmät

Pienin kokeiluun kohti perhekeskusta – moniammatillinen arviointi

Sonja Mattila, neuvola- ja perhetyön päällikkö, Helsingin kaupunki

Sosiaali- ja terveyspalvelut uudistuvat. Tärkeimmät muutosvoimat uudistusten takana ovat ne muutokset, jotka ovat tulossa tai jo tulleet sosiaali- ja terveyshuollon lainsäädäntöön. Lisäksi muutospainetta luovat tiukentuva talous, Helsingin väestön kasvu ja monikulttuurisuuden lisääntyminen. Digitaalisuus valtaa alaa ja asukkaat toivovat kevyempiä palveluja. Strategisia tavoitteita palveluja kehittäessä ovat

- Palvelukulttuurin uudistuminen
- Palveluiden saatavuuden ja tuottavuuden paraneminen
- Palvelurakenteen keventäminen
- Väestön terveys- ja hyvinvointierojen kaventuminen
- Palveluiden ja hoidon integroiminen
- Vetovoimaiset työyhteisöt

Painopisteet kaikessa kehittämisessä ovat tuottavuuden, vaikuttavuuden sekä saatavuuden ja asiakaskokemuksen paraneminen.

Keskeiset asiat palvelujen uudistuksessa

- Perhekeskusmallin kehittäminen yhdessä henkilöstön kanssa
- Uudistamisessa hyödynnetään suunnittelukehystä, joka pohjautuu näyttöön perustuvaan tietoon
- Uudistamme prosesseja
- Kehittämistyö edellyttää uutta johtamista ja toimintakulttuuria, kokeiluhenkeä sekä kokonaisvaltaista asiakastarpeiden tunnistamista

Perhekeskus on monitoimijainen toimintamalli

Perhekeskus on monitoimijainen toimintamalli lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Toimintamallia voidaan toteuttaa sekä keskittämällä toiminnot saman katon alle, että hajautettuna verkostomallina. Keskeistä on työn prosessien, rakenteiden ja tietojärjestelmien kehittäminen. Ne tukevat osaltaan uuden toimintamallin toteutumista.

Perhekeskus-toimintamalliin liittyviä kokeiluja 2016–2017

- Neuvola päiväkodissa. 3-vuotiaiden terveystarkastuskokeilu
- 2 kk:n ja 6 kk:n ikäisten moniammatilliset ryhmäneuvolat
- Koko päivän avoinna oleva avoneuvola
- Chat-toiminta neuvolan puhelinpalvelussa
- Ydinprosessien kokeilu: Moniammatillinen palvelutarpeen arviointi
- Aukioloaikakokeilu
- Itäkadun perhekeskuspilotti
- Valmentavan johtamisen ja itseohjautuvuuden lisääminen

Yhteystiedot:

Sonja Mattila

etunimi.sukunimi@hel.fi

Ryhmäneuvola varhaisen tuen mahdollistajana

Heli Haapala, palvelupäällikkö, Hämeenlinnan lasten ja nuorten palvelut

Ryhmäneuvolat ovat eräs tapa järjestää vanhemmille mahdollisuuksia vertaistuen saantiin. Ryhmämuotoinen toiminta on yksi lapsiperheiden terveyttä ja hyvinvointia edistävä toimintamuoto. Ryhmätoiminnalla tavoitellaan mm. varhaisen vuorovaikutuksen ja mentalisaation tukemista, vanhemmuuteen valmentautumista ja tukea, vanhempien voimavarojen tunnistamista ja vahvistamista. Matalan kynnyksen ryhmäneuvolatoiminnalla pyritään vastaamaan paremmin tämän hetken lapsiperheiden tuen tarpeisiin, osallistetaan ja vastuutetaan perheitä oman hyvinvointinsa ylläpitämiseen sekä tarjotaan uudenlaista mahdollisuutta saada tukea ja kokemuksia vertaisiltaan asiantuntijoiden lisäksi. Ryhmäneuvolatoimintaan osallistuu suuri osa perheistä ja ryhmäneuvolan järjestäminen on taloudellisesta näkökulmasta järkevää. Kumppanuus sekä monialainen yhteistyö yli hallinnonrajojen ovat tärkeitä lapsiperheiden (ryhmämuotoisten) palvelujen kehittämisessä sekä järjestämisessä tulevaisuudessakin.

Ryhmäneuvola

Ryhmäneuvolan ideana on yhdistää samanikäisten lasten ja heidän vanhempiansa neuvolakäynti seulontoihin ja rokotuksineen ja tarjota mahdollisuus keskusteluun muiden samassa elämäntilanteessa olevien vanhempien kanssa. Ryhmäneuvolaa voidaan toteuttaa eri tavoin, mutta tavallisimmin sinne kutsutaan 4–5 samanikäistä lasta vanhempineen. Ryhmäneuvolaa voidaan toteuttaa raskauden ajasta leikki-ikäen saakka ja ryhmäneuvola voi myös toimia perhevalmennuksen jatkotapaamisina lapsen syntymän jälkeen. Ryhmäneuvolakäynti korvaa yhden määrääikaistarkastuksen ainakin ikäkausikohtaisen neuvonnan osalta. Terveydenhoitajan lisäksi ryhmässä saattaa vierailla muita asiantuntijoita.

Vertaistuki

Vertaistuellla tarkoitetaan vertaisen eli toisen samanlaisessa elämäntilanteessa olevan henkilön antamaa emotionaalista, tiedollista, käytännöllistä ja arviointitukea, joka tapahtuu vuorovaikutuksellisisissa tilanteissa. Vertaistuki on vastavuoroista ja yhdenvertaista. Se lisää sosiaalista yhdentymistä, vähentää yksinäisyyden tunnetta, tarjoaa kokemuksellista tietoa ja edistää motivaatiota ja hyvinvointia.

Varhainen tuki

Lapsiperheet tarvitsevat tukea erilaisissa elämäntilanteissa. Tarve lisääntyy erilaisissa elämän taitekohdissa (mm. lapsen syntymä, erilaiset perheen kriisit). Perheiden tukeminen ymmärretään sekä työtapana että erilaisten toimintojen prosessina, joiden tavoitteena on vahvistaa perheiden palveluverkostoa yhdistämällä erilaisia lakisääteisiä, julkisia, vapaaehtoisia, yhteisöllisiä ja yksityisiä palveluita. Näiden palveluiden ensisijaisena tehtävänä on vastata mahdollisimman varhain perheiden tarpeisiin eri palveluissa, vahvistaa perheiden voimavaroja, etsiä ratkaisuja ja yhteistä jaettua vastuuta. Suomessa lapsiperheiden tukeminen (vanhemmuuden ja perheen hyvinvoinnin tukeminen, erityisen tuen varhainen tunnistaminen, lapsen ja perheen tukeminen) kuuluu lakisääteisesti kuntien järjestämille neuvolapalveluille. Neuvolapalveluiden lisäksi lapsiperheitä tuetaan kunnan muissa peruspalveluissa. Lapsiperheiden tukemisessa keskeisiä alueita ovat vanhemmuuden tukeminen ja vertaistuki. Vanhemmuuden tuella tarkoitetaan toimintoja, jotka auttavat vanhempia kehittämään omia vanhemman rooliin liittyviä taitoja; vanhempien auttaminen ja rohkaiseminen myönteisyyteen omaa lasta kohtaan, vanhemman itsetunnon ja luottamuksen lisääminen sekä vanhempaa kuormittavien huolien vähentäminen. Perheiden ja vanhemmuuden tukemisen kehittämiskohteena on jatkossakin ryhmätoiminnan kehittäminen ja moniammatillinen yhteistyö.

Yhteystiedot:

Heli Haapala

etunimi.sukunimi@hameenlinna.fi

Varhaisen moniammatillisen tuen tehostaminen Eksotessa

Leena Suomalainen, ylilääkäri, Eksote

Eksote on kuntayhtymä, johon kuuluu kaikki yhdeksän Etelä-Karjalan kuntaa. Alueella on 132 000 asukasta. Perhepalvelut on Eksoten yksi vahvimmin integroitunut palvelualue: sosiaalipalvelut, perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoidon muodostavat yhden selkeän toiminnallisen kokonaisuuden. Vuosittain painopistettä on siirretty ehkäisevälle ja varhaisen tuen puolelle.

Ennen Eksotea Lappeenrannan kaupunki kehitti moniammatillista yhteistyötä vuosina 2006–2009 neuvolakeskushankkeessa. Tämän seurauksena neuvolan henkilöstöön tuli terveydenhoitajien ja lääkäreiden lisäksi neuvolapsykologi ja neljä perheohjaajaa. Luotiin moniammatillinen tiimityömalli, jolla pystyttiin vastaamaan mahdollisimman varhain perheen haasteisiin huolten ollessa pieniä. Imatralla aloitti 1.4.2009 hyvinvointineuvola, jonka toimintaperiaatteena oli mahdollisimman varhaisen tuen järjestäminen alaikäisten lasten perheille näiden tarpeen mukaan sekä otettiin kattavasti käyttöön Toimiva lapsi ja perhe (TLP) -toimintamalli. Myös Imatralla toiminnan moniammatillisuus ja viranomaisten yhteistyö nähtiin tärkeäksi.

Imatra liittyi Eksoteen vuoden 2016 alusta ja tuolloin organisaatio muodostettiin siten, että neuvolan alaisuuteen tuli lapsiperheiden peruspalvelut -yksikkö, johon kuului: perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu, tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta sekä lapsiperheiden ehkäisevä taloudellinen tuki. Yksikkö palvelee kaikkia lapsiperheitä, joissa on 0–18-vuotiaita lapsia. Selkeyden vuoksi lapsiperheiden peruspalvelut -yksikkö siirrettiin omaksi yksiköksi opiskeluhuollon ja neuvolan rinnalle 1.9.2016 alkaen. Neuvolan ja perhetyön yhteys on säilytetty ja perhetyöntekijät tekevät tiivistä yhteistyötä neuvolan kanssa.

Eksoten perhetyö on parhaillaan tänä syksynä Lean-tyyppisen keittämistyön kohteena. Perhetyöntekijöille on jo aiemmin nimetty yhteistyöpari neuvolanterveydenhoitajista sekä päiväkodeille ja Imatralla myös alakouluille on nimetty oma perhetyöntekijä. Tavoitteena on, että Eksoten kaikille alakouluille nimeetään oma perhetyöntekijä. Tavoitteena on lisätä moniammatillista yhteistyötä kouluterveydenhoitajien ja kuraattoreiden kanssa, samoin kasvatus- ja opetustoimen henkilöstön kanssa.

Toukokuussa 2016 kehitettiin Lean-menetelmällä perhepalveluiden kehitystutkimusyksikön toimintaa. Kehitystyössä oli mukana tärkeimmät yhteistyökumppanit, mm. neuvola ja varhaiskasvatus. Kehittämisellä saavutettiin monia yhteistyötä lisääviä toimintatapoja. Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä lisäävistä toimintamallien kehittämisestä haluan nostaa esiin pilottikokeilun kolmeen päiväkotiin, joissa perhetyöntekijä käy säännöllisesti noin kerran kuukaudessa ennalta sovitun ajan paikan päällä ja on tuolloin myös vanhempien tavoitettavissa. Tämän toiminnan tarkoituksena on lisätä yhteistä työtä sekä lisätä tietoisuutta päiväkotien henkilöstölle ja vanhemmille perhetyöstä ja sen mahdollisuuksista auttaa perheitä arjessa.

Perhepalveluissa on kehitetty paljon toimintamalleja, joilla lisätään yhteistä työtä varhaiskasvatuksen sekä kasvatus- ja opetustoimen kanssa. Tutkimuksellisten ja hoidollisten palveluiden henkilöstö jalkautuu tarpeen mukaan lapsen/nuoren kasvuympäristöön, kotiin, kouluun ja päiväkotiin. Kaikille lasten ja nuorten talossa asiakkaana oleville nimeetään vastuutyöntekijä, joka toimii yhteistyökumppanina. Vastuutyöntekijämalli selkeyttää ja helpottaa käytännön yhteistyötä ja parantaa tiedon kulkua molempiin suuntiin. Yhteistyötä helpottaa myös verkostotyön koordinaattorin toiminta, jolla sekä Eksoten että kuntien työntekijöitä koulutetaan systemaattisesti verkostotyön menetelmien käyttöön.

Yhteystiedot:

Leena Suomalainen

etunimi.sukunimi@eksote.fi

Neuvolan perhetyö madaltaa perheiden tuen saannin kynnyistä

Susanna Rautio, YTT, Itä-Suomen yliopisto

Esitys pohjautuu Jyväskylän yliopistossa keväällä julkaistuun väitöstutkimukseeni neuvolan perhetyöstä vanhemmuuden varhaisena tukena ja yhteistyönä. Tarkastelen esityksessäni neuvolan ja neuvolan perhetyön mahdollisuuksia muuttuvissa palveluissa perhetutkijan näkökulmasta. Pohdin esityksessäni muun muassa, mitä ovat ne kynnykset, joita perheiden tulee ylittää tukea pyytäessään? Miten madaltaa niitä? Millaisia yhteistyön haasteita moniammatillisessa työskentelyssä kohdataan? Lisäksi pohdin kotiin vietävän tuen roolia ja mahdollisuuksia neuvola- ja perhetyössä.

Suomalainen neuvolajärjestelmä tavoittaa lähes jokaisen lapsiperheen ja sen rooli tukea tarjoavana tahona on merkittävä. Tutkimukseni keskiössä oleva neuvolan perhetyö on yksi tärkeä pikkulapsiperheille tarkoitettu varhaisen tuen muoto. Perhetyötä mallinnettiin pysyväksi käytännöksi osana valtakunnallista kehittämishanketta. Neuvolan perhetyö pyrkii tarjoamaan tukea varhain ja oikea-aikaisesti ja matalalla kynnyksellä. Keskiössä työssä on kotikäyntityö ja lähtökohtina asiakas- ja perhelähtöisyys, voimavarojen lähtöisyys, eri toimijoiden välinen kumppanuus ja verkostotyö. Työmuotona neuvolan perhetyö kietoutuu hallituksen kärkihankkeen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman, LAPE:n tavoitteisiin ja periaatteisiin sekä ohjelmassa kehitettävään perhekeskustoimintamalliin.

Tähän laadulliseen tutkimukseen haastateltiin yhteensä yhdeksää neuvolan perhetyössä asiakkaana olleiden perheiden vanhempaa, kahta perhetyöntekijää ja kuutta neuvoloiden terveydenhoitajaa. Lisäksi aineistona hyödynnettiin kahdeksan perheammattilaisen päiväkirjoja. Tutkimuksessani hain vastauksia siihen, millaisia kokemuksia pikkulapsiperheiden vanhemmilla ja heidän kanssaan työskentelevillä neuvoloiden terveydenhoitajilla ja perhetyöntekijöillä oli äitiys- ja lastenneuvolan kautta tarjottavasta perhetyöstä ja kotikäynneistä. Lisäksi tarkastelin millaisia ristiriitoja, jännitteitä ja kulttuurisia odotuksia ilmioikenttään liittyy, ja miten käytännössä tehtävä työ ja perhetyötä koskeva kritiikki suhteutuvat toisiinsa. Vanhempien kokemukset ovat aina yksilöllisiä ja moninaisia. Samalla ne ovat kuitenkin myös tietyllä tapaa yhteisesti jaettu ja heijastavat kulttuurisia merkitysjärjestelmiä ja ideaaleja esimerkiksi siitä, millaista on "hyvä" ja "normaali" vanhemmuus.

Tutkimus osoitti, että pikkulapsiperheiden vanhemmille neuvolan perhetyö on tärkeä sosiaalisen tuen muoto. Vanhemmat arvostavat perhetyöntekijän heille antamaa aikaa, ammattitaitoa ja omakohtaista kokemusta vanhemmuudesta. Perhetyöhön liittyy samanaikaisesti myös jännitteitä; esimerkiksi kysymyksiä perhe-elämään puuttumisesta ja kontrollista. Työskentelyyn liitettyjen odotusten, käytäntöjen ja todellisuuden välillä saattoi myös olla eroavaisuuksia. Kotiin vietävä tuki on perheille tärkeää ja siitä on hyötyä myös pitkällä tähtäimellä. Vanhemmat olisivat esimerkiksi toivoneet enemmän konkreettista apua kotiin, kuten kotipalvelua. Vuonna 2014 uudistunut sosiaalihuoltolaki vahvisti perhetyön asemaa lisäämällä sen osaksi sosiaalipalveluita ja helpotti sen saatavuutta. Myös kotipalvelusta tuli lain myötä subjektiivinen oikeus. Kotipalvelun toteutumisessa on kuitenkin havaittu kuntakohtaisia eroja ja palvelulta puuttuu yhtenäiset valtakunnalliset kriteerit.

Neuvolan perhetyössä yhdistyy sosiaali- ja terveysalan työ ja osaaminen, jossa yhteistyö ja kumppanuus voi toteutua monella tasolla. Neuvolatyön näkökulmasta perhetyöntekijän työ nähtiin lisäresurssina, jolla perheitä voitiin tukea neuvolaa pidemmälle ja se hyödytti myös neuvolatyötä. Perhetyössä mukana olo mahdollistaa ammattilaisille myös asiantuntijuuden jakamisen ja toisilta oppimisen. Kääntöpuolena ammattilaiset kuvasivat työssä olevan ajoittaisen hektisyyden, kysymykset resursseista ja omasta jaksamisesta. Mikäli moniammatillinen yhteistyö ja kumppanuus eivät suju toivotulla tavalla, ei varhainen tuki ja perhelähtöinen työskentely aina toteudu. Myös ammatilliset roolit ja vastuut puhututtivat ammattilaisia.

Yhteystiedot

Susanna Rautio

etunimi.sukunimi@uef.fi (sähköpostinimi:susarau)

Maahanmuuttajat neuvolan terveydenhoitajan vastaanotolla

Kaisu Husu, terveydenhoitaja, Vantaa

Maailmalla on menossa suurin pakolaiskriisi sitten toisen maailmansodan. Se näkyy myös neuvoloiden arjessa. Maahanmuuttotautaisista asiakkaita käy nykyään neuvolassa päivittäin, kun vielä 1980-luvulla aloittaessani terveydenhoitajana maahanmuuttaja-asiakkaita ei ollut juuri lainkaan. 1990-luvulla tuli asiakkaaksi ensin vietnamilaisia, sitten somaleita ja nykyään perheet ovat lähtöisin ympäri maailmaa. Terveydenhoitajalta vaaditaan herkkyyttä kohdata erilaisista oloista tulevat perheet yksilöllisesti stereotypioita välttämällä.

Maahanmuuttajat Vantaalla

Vantaa on Suomen monikulttuurisin kaupunki: asukkaita 215 000, joista yli 15 prosenttia puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea. Vantaalla yleisimmät vieraat kielet ovat venäjä, viro ja somali, yhteensä 112 eri äidinkieltä. Palveluiden järjestämisessä työnjako valtion ja kuntien välillä on seuraava: turvapaikan hakijat (ei oleskelulupaa) ovat valtion vastuulla ja oleskeluluvan saaneet ovat kuntien vastuulla. Maahanmuuttajat voivat käyttää samoja neuvontapalveluja kuin muutkin kuntalaiset. Lisäksi Vantaa tarjoaa mm. Maahanmuuttajapalvelut-yksikön palveluja sekä useita matalan kynnyksen neuvontapisteitä, joissa saa ohjausta ja neuvontaa eri kielillä. Kaupunki ja monet yhdistykset järjestävät maahanmuuttajille toimintaa ja tapahtumia sekä suomen kielen opetusta kotoutumisen tueksi.

Yhteisöllisyys ja aikakäsitys

Länsimaissa eletään yksilöllisen kulttuurin arvojen mukaisesti. Yksilö tekee itse päätöksensä, vastaa teoistaan ja valinnoistaan. Myös lapsella on mahdollisuus itsenäisyyteen ja omiin valintoihin. Kuitenkin suurin osa maapallon ihmisistä elää yhteisöllisissä kulttuureissa, joissa identiteetti pohjautuu lapsesta asti sosiaalisiin verkostoihin. Perhe ja suku toimivat yksilön suojelijana ja sosiaaliturvana. Maahanmuuttajan jätettyä kotimaansa sosiaaliset verkostot hajoavat. Yksi tärkeä neuvolan tehtävä on auttaa maahanmuuttajia verkostoitumaan.

Neuvolatyöhön vaikuttaa asiakkaan aikakäsitys. Suhtautuminen aikaan voi olla lineaarista, syklistä, yksi- tai moniaikaista. Lineaarinen ja yksiaikainen aikakäsitys on tyypillinen esimerkiksi Pohjoismaissa, germaanisissa maissa ja Pohjois-Amerikassa. Yhteisöllisissä kulttuureissa, kuten Aasiassa ja Afrikassa, tyypillisiä ovat syklinen ja moniaikainen aikakäsitys. Hoitotyössä ihmisten aikakäsityksen erilaisuus tulee esille täsmällisyydessä, aikataulujen noudattamisessa ja siinä, mitä pidetään olennaisena tai epäolennaisena.

Haasteita ja tavoitteita

Haasteena neuvolatoiminnassa on kulttuurien välinen kanssakäyminen; yhteisen kielen ja tunnekielen puuttuminen. Tulisi löytää keinoja auttaa maahanmuuttajia kehittämään sosiaalisia verkostojaan. Asiakkaita on perehdytettävä suomalaiseen aikakäsitykseen ja tapaan toimia, jotta vältettäisiin hukkaresurssointi. Terveystarkastuksia joudutaan räätälöimään perheiden yksilöllisten tarpeiden mukaan. Valtakunnallisesti olisi tärkeä tuottaa kirjallista neuvontamateriaalia.

Kulttuurilähtöisessä hoitotyössä keskeistä on ennakkoluulottomuus, joustavuus ja avoimuus. Terveydenhoitajan ja asiakkaan välisessä suhteessa tarvitaan luottamusta. Se saavutetaan parhaiten pitkäaikaisilla asiakassuhteilla, vieraan kulttuurin kunnioituksella ja kiinnostuksella asiakkaan tapaan elää ja toimia. On hyvä muistaa, että joillakin maahanmuuttajilla saattaa olla taustalla traumaattisia kokemuksia väkivallasta, huonosta kohtelusta ja epäluotettavista viranomaisista. Monikulttuuriseen hoitotyöhön toivotaan enemmän koulutusta, jossa asiantiedon rinnalle nostetaan maahanmuuttaja kertomaan omaa tarinaansa.

Lisätietoja:

Kaisu Husu

etunimi.sukunimi@vantaa.fi

Maahanmuuttajaperheen lapsi neuvolalääkärin vastaanotolla

*Tom Sundell, ylilääkäri, lastentautien erikoislääkäri, Vantaan kaupunki,
Ennaltaehkäisevä terveydenhuolto*

Vantaalla varhaiskasvatuksessa muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvilla lapsilla tehostetun tai erityisen tuen piirissä on kaksinkertainen osuus lapsista verrattuna suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuviin. HUS:n lastenneurologian autismiin keskittyneessä yksikössä lähes puolet perheistä tarvitsee vastaanotolla tulkin apua.

Ensimmäiseen tilastoon mahtuu joukkoon myös lapsia, joilla tuen tarve perustuu siihen, että suomenkielen taito on vielä vaillinaista. Toinen tilasto kuitenkin kertoo yksiköstä johon tutkimuksiin päätyvillä lapsilla on selkeitä neurologisia/neuropsykiatrisia kehityksellisiä pulmia.

Neuvolassa käytössä olevat menetelmät (LENE, Lumiukko) ovat tutkittuja ja standardisoituja menetelmiä, mutta tutkimuksiin on osallistunut lähinnä kantasuomalaisia, suomea äidinkielenään puhuvia ja suomalaisessa kulttuurissa kasvaneita lapsia. Testien soveltuvuutta maahanmuuttajaperheen lapsilla täytyy siis monilta osin tarkastella kriittisesti.

Kansainväliset tutkimukset lasten kielenkehityksestä viittaavat siihen, että jos lapsi oppii uuden kielen selkeästi äidinkieltään myöhemmin, tulisi hänen altistua uudelle kielellä täysiaikaisesti jopa 60 prosenttia valveillaoloajastaan 2–3 vuoden ajan, ennen kuin hänen voidaan olettaa suoriutuvan täysin ikätasoisesti uudella kielellä.

Monissa kulttuureissa kehitykseltään viiveinen tai kehitysvammainen lapsi on myös kulttuurisesti herkkä asia, jonka takia vanhemmat saattavat vähätellä tai piilotella ongelmia alkuvaiheessa.

Neuvolalääkärin tulisi punnita näitä kaikkia tietoja maahanmuuttajalapsen kehitystä arvioitaessa: käyttämämme testit eivät välttämättä kerro totuutta lapsen taidoista (alisuoriutuminen), mutta toisaalta tilastojen valossa maahanmuuttajalapsen todellinen kehityksellinen ongelma voi olla jopa todennäköisempi kuin kantasuomalaisella lapsella. Toisaalta vanhempien käsitys lapsen kehityksestä voi poiketa ammattilaisen näkemyksestä ja ammattilaisen huolen välittäminen vanhemmille on haasteellista.

Yhteystiedot:

Tom Sundell

etunimi.sukunimi@vantaa.fi

Maahanmuuttajat neuvolan perheohjaajan asiakkaana

Nina Laine, neuvolan perheohjaaja, Vantaan neuvola, ennaltaehkäisevä terveydenhuolto

Mitä on neuvolan perheohjaus Vantaan neuvoloissa ja millaisia asioita siinä on hyvä ottaa maahanmuuttajaperheiden kanssa huomioon.

Yhteystiedot:

Nina Laine

etunimi.sukunimi@vantaa.fi

Kehotunnekasvatus – Uusi näkökulma 0–6-vuotiaan lapsen kasvun ja kehityksen tukeen

Susse Ingman-Friberg, kättilö (YAMK), projektikoordinaattori, Väestöliitto ry

Itsetunto, tunnetaidot, kehonkuva, oman arvon tunto ja itsearvostus alkavat kehittyä varhain. Lapsen varhainen kehoon, läheisyyteen ja oikeuksiin tunteiden kokemiseen liittyvä alue on pohja tulevalle seksuaalisuudelle. Kunnioituksen ja koskemattomuuden merkitystä suhteessa omaan ja toisen kehoon on tärkeä opettaa kasvatuksessa. Tämä on oleellinen osa pienten lasten ihmissuhde- ja seksuaalikasvatusta WHO:n mukaan (2010). Kasvatuksen suunnitelmallisuus, asiallisuus ja turvallisuus liittyvät itsensä ja toisten kunnioitukseen ja itsensä kokemiseen: Mitä minulle saa tehdä? Minkä arvoinen olen?

Lapselle tulee opettaa, että oma keho on arvokas ja sitä kohdellaan arvostaen. Joka paikalla on omat lapsentasoiset nimet. Jokainen saa määrätä omasta kehostaan ja koskemattomuudestaan. Erityisesti uikkarin alla olevat paikat ovat arvokkaita. Myös toisen ihmisen keho on yhtä arvokas.

Lasten seksuaalisuus ja seksuaalinen kehitys on ollut melko vaiettu alue, josta edes kasvatus- ja terveydenhuollon ammattilaiset eivät saa riittävästi koulutusta, jos lainkaan.

Väestöliiton tutkimukset

Väestöliitossa tehtiin kaksi pienten lasten seksuaalikasvatuksen nykytilaa kartoittavaa kyselytutkimusta. Niissä kysyttiin 0–6-vuotiaiden lasten seksuaalisuuteen ja seksuaalikasvatukseen liittyviä asioita sekä päivähoitossa että kodeissa. Tutkimuksissa ilmeni, että lapset ilmentävät seksuaalisuuttaan etenkin tutustumalla kehoonsa ja osoittamalla helmiä tunteita. Samalla osallistujat toivat esiin, että seksuaalisuus-sana tuntuu huonolta kun puhe on pikkulapsista. Tästä syntyi ajatus puhua kehotunnekasvatuksesta. Kehotunnekasvatuksen kautta lapsi saa tietoa, taitoja ja myönteisen asenteen ainakin kehoon ja tunteisiin liittyvissä kysymyksissä. Lapsi joka uskaltaa puhua kehostaan ja kosketuksesta ja omasta tunteesta aikuiselle, osaa myös paremmin suojautua ei-toivotulta kosketukselta sekä kertoa askarruttavista kokemuksista.

Puheeksi ottaminen

Lapselle on hyvä aikuisten välillä miettiä sopivat, sallitut sanat ja yhteiset säännöt siitä, miten herkistä asioista lapselle puhutaan. Väestöliitossa tuotetaan ja levitetään tietoa lasten seksuaalisuudesta ja seksuaalisesta kehityksestä sekä siitä, kuinka lapsia voidaan tukea heidän kehityksessään siten, että he saavat ikätasoista tietoa myös kehosta, tunteista ja muista seksuaalisuuden alueista. Pyritään lisäämään tietoa lapsen normaalia kehityksestä. Lapsi, joka on tottunut siihen, että myös näistä asioista voidaan puhua ja jolla on sanavarasto siihen, osaa paremmin suojautua tilanteilta sekä niiden sattuessa kertoa niistä.

Materiaalia keskustelun tueksi

Tutkimuksessa ilmeni, että yli puolet ammattilaisista toivoi lisää materiaalia lasten seksuaalikasvatuksen tueksi. Väestöliiton asiantuntijat suunnittelivat kolmiosainen satukirjasarjan Onnikujan kaverukset (2014) tukemaan päivähoiton, varhaiskasvatuksen ja kotien seksuaalikasvatusta. Vuonna 2015 julkaistiin erityisesti vanhemmille suunnattu 52 artikkelia sisältävä tietosivusto ”[Lapsi ja seksuaalisuus](#)”. Hyvä puheeksi ottamisen apu on myös usealla kielellä julkaistu ”Tue lapsen kehitystä” -julistte. Julisteessa kuvataan lapsen ikätasoinen seksuaalinen kehitys yksityiskohtaisesti taulukon muodossa. Mitä lapsessa tapahtuu, miten lapsi voi ilmentää omaa kehitystasoaan sekä miten aikuinen voi tukea ja suojata tätä herkkää kehitystä.

Yhteystiedot:

Susse Ingman-Friberg

etunimi.sukunimi@vaestoliitto.fi

”Se riitely tuntuu aivoissa asti” – lapsen auttaminen keskiöön väkivaltatilanteissa

Satu Keisala, projektipäällikkö, Ensi- ja turvakotien liitto

Lapsen altistuminen hänelle läheisten aikuisten väliselle väkivallalle on lapseen kohdistuvaa henkistä väkivaltaa ja laiminlyöntiä. Silloin, kun perheessä on aikuisten välistä väkivaltaa, riski lapseen kohdistuvalle väkivallalle ja laiminlyönnille kasvaa merkittävästi.

Useimmiten lapsen omassa kodissaan kohtaama kaltoinkohtelu on kasvatuksen keinona käytettävää väkivaltaa tai laiminlyöntiä, jolloin vanhempi tai muu aikuinen toimii lapselle haitallisilla keinoin lapsen ohjaamiseksi, rankaisemiseksi tai oman auktoriteettiasemansa ylläpitämiseksi. Vuorovaikutus perhesuhteissa voi olla laadultaan lapsen hyvää kehitystä vahingoittavaa ja lapsen kannalta turvatonta.

Lapseen kohdistuva väkivalta ja laiminlyönti vaikuttavat kokonaisvaltaisesti lapsen kehittyviin aivoihin, kehoon ja mieleen. Niiden kokeminen muuttaa tapaa, jolla lapsen aivot rakentuvat ja toimivat. Ne jättävät elämänmittaiset jäljet ja vaikuttavat haitallisesti sekä somaattiseen sairastavuuteen että mielenterveyteen.

Lasten omassa kodissaan kohtaamaa väkivaltaa ja laiminlyöntiä ei vielä osata riittävästi tunnistaa ja perheiden auttamiseksi tarvitaan uusia keinoja ja vahvempaa ammatillista osaamista. Ensi- ja turvakotien liiton 15.11.2016 julkaistavalta www.kasvatakannustaen.fi-sivustolta löydät tietoa ja menetelmiä tunnistaa ja puuttua lapsen kohtaamaan väkivaltaan ja laiminlyöntiin sekä vahvistaa hyvää ja myönteistä vuorovaikutusta.

Yhteystiedot:

Satu Keisala

Ensi- ja turvakotien liitto

Neuvolan roolin tehostaminen tapaturmien ehkäisyssä – Lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyn ohjelma

Ulla Korpilahti, th, TtM, tohtoriopiskelija, kehittämisspäälikkö, THL

Pienten lasten turvallisuudesta kotona ja lähiympäristössä ovat vastuussa ensisijaisesti lapsen vanhemmat tai muut lapsen huoltajat. Lasten vanhempien valmiuksien ja kodin turvallisuuden parantamiseen suunnattujen toimien ja ohjauksen on todettu vähentävän lapsuuden aikaisia tapaturmia (Kendrick ym. 2013). Terveystieteiden ammattilaiset ovat turvallisuutta edistävissä työssä keskeisessä asemassa. Heillä tulee olla turvallisuusosaamista ja käytettävissä vanhemmuutta vahvistavaa ja kotien turvallisuusneuvontaa tukevaa ajantasaista tietoa ja materiaaleja.

Alle kouluikäisten sairaalan vuodeosastolla hoidetuista tapaturmien aiheuttamista vammoista noin puolet tapahtuu kotiympäristössä, alle 3-vuotiailla jopa yli 70 prosenttia. Vuosina 2012–2014 alle 7-vuotiailla lapsille tapahtui vuosittain keskimäärin viisi kuolemaan johtavaa tapaturmaa ja vastaavasti noin 1 600 hoidettiin kotitapaturman vuoksi sairaalan vuodeosastolla. Kuolemaan johtavien kotitapaturmien syynä alle kouluikäisillä on tavallisimmin hukkuminen tai tukehtuminen. Sairaalan vuodeosastohoitoa vaativien kotitapaturmien taustalla on useimmiten kaatuminen, putoaminen tai esimerkiksi törmäminen. (THL Tapaturmatietokanta; Tilastokeskus, kuolemansyytilasto, Hoitoilmoitusrekisteri.)

Suurin osa lasten tapaturmista on ehkäistävissä

Pienten lasten tapaturmien ehkäisyssä on tärkeää: vanhemmuuden tuki, lapsen liikunnallisten taitojen harjoittelu, turvallinen ja virikkeellinen ympäristö sekä leikkivälineet, lapsen jatkuva valvonta ja turvallisuuskasvatus. Lisäksi on tärkeää ottaa huomioon tarvittavien turvalaitteiden ja suojavälineiden käyttö eri tilanteissa ja vanhempien sekä muiden aikuisten antama esimerkki sekä ensiaputaidot.

Äitiys- ja lastenneuvolan määräraikaisissa terveystarkastuksissa ja lisäkäynneillä, kotikäynneillä ja perhevalmennuksissa on tärkeää käsitellä vanhempien kanssa turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä. Työn tukena on mahdollista käyttää valtakunnallisia ohjeistuksia (esim. Äitiysneuvolaopas, Laajojen terveystarkastusten opas ja Menetelmäkäsikirja), joissa on käsitelty tapaturmien ehkäisyä ja asiakkaille jaettavaa kirjallista materiaalia (esim. Meille tulee vauva – Opas vauvan odotukseen ja hoitoon).

Erityisen tuen ja huomion tarpeet turvallisuuden edistämiseksi

Laajoissa terveystarkastuksissa perheiden hyvinvointia arvioidaan valtakunnallisen selvityksen mukaan monipuolisesti. Lapsen tapaturmien ehkäisyn käsittelyä sisältyi vähintään 70 prosenttiin ennen kouluikää järjestettyihin laajoihin terveystarkastuksiin. (Hakulinen-Viitanen ym. 2014.) Kansainvälisten tutkimustulosten mukaan kotikäyntien avulla on mahdollista tukea vanhempien pärjäämistä, vähentää heidän stressiään, edistää koko perheen hyvinvointia, ehkäistä lapsen kaltoinkohtelua ja tapaturmia, tunnistaa varhain parisuhdeväkivaltaa sekä perheen muita tuen tarpeita. Perhevalmennuksen sisältöön tulisi suositusten mukaan kuulua vauvan turvallisuuteen liittyviä näkökohtia kuten vauvan käsittely sekä kaltoinkohtelun ja ravistelun välttäminen. (Hakulinen-Viitanen ym. 2013.) Säädösten mukaan perheen erityisen tuen tarve on arvioitava esimerkiksi silloin, jos ilmenee toistuvaa hoitoon hakeutumista tapaturman vuoksi. Tämä voi olla merkki lapsen kaltoinkohtelusta tai mielenterveys- ja päihdeongelmista perheessä. Valtakunnallisen selvityksen mukaan (2014) terveydenhoitajat nimesivät perheillä olevan vähiten kiusaamiseen ja kuritusväkivaltaan sekä tapaturmiin liittyviä erityisen tuen tarpeen tilanteita.

Yhteystiedot:

Ulla Korpilahti

etunimi.sukunimi@thl.fi

Virtuaalista tukea äitiys- ja lastenneuvolan asiakkaille

Heta Kolanen, kliininen asiantuntija, HYKS Naistentaudit ja synnytykset

Naistalo on osa Terveyskylä.fi palvelua. Verkkopalvelusta löytyy luotettavaa, laadukasta ja ajantasaista terveydenhuollon ammattilaisten tuottamaa tietoa raskaudesta, synnytyksestä ja imetyksestä, seksuaalisuudesta, naistentaudeista sekä hedelmällisyydestä ja lapsettomuudesta. Naistalo on tarkoitettu niin naisille eri elämänvaiheisiin kuin heidän läheisilleen, sekä terveydenhuollon ammattilaisille. Naistalo on helposti saatavissa ajasta ja paikasta riippumatta.

Kansalaisille avoimet palvelut

Raskausaika

- Tietoa sikiöseulonnoista
- Tietoa tilanteisiin, missä seulontatulos ei ole normaali
- Vastauksia yleisiin raskausajan huolenaiheisiin
- Tietoa perussairauksien vaikutuksesta raskauteen
- Tietoa raskausajan ongelmista ja niiden hoidosta

Synnytys ja synnytyksestä toipuminen

- Videoita mm. synnytyksen eri vaiheista, synnytyksen käynnistämisestä lääkkeettömistä kivunlievitysmenetelmistä, lantopohjan lihasten kuntouttamisesta
- Ohjeita alatiesynnytyksestä sekä sektioista toipumiseen
- Tietoa parisuhteesta ja synnytyksen jälkeisestä seksuaalisuudesta

Vauva

- Tietoa ja ohjausta vastasyntyneen seurantaan ja hoitoon liittyen
- Keskosena kotiin -kokonaisuus

Imetys ja vauvamyönteisyys

- Videoita mm. vauvan ensimmäisestä tunnista, imetysasennoista, lypsämisestä
- Tietoa miten turvata imetys, jos vauva tarvitsee alkuvaiheessa lisämaitoa
- Ohjeita maidon riittävyyden arviointiin

Digitaaliset hoitopolut

Naistaloon avataan myös hoitopolkuja. Näistä ensimmäisenä aukeavat IVF-polku ja raskausdiabeteksen hoitopolku. Seuraavassa vaiheessa rakennetaan raskaana olevan digipolku. Hoitopolku tarjoaa mahdollisuuksia yksilölliseen hoidon suunnitteluun ja toteutuksen yhteistyössä potilaan kanssa. Digihoitopolut edellyttävät toiminnan muutosta. Organisaation näkökulmasta työtavat muuttuvat, ajankäyttö tehostuu ja työ voi olla entistä kustannustehokkaampaa.

Ammattilaisen työkalut

- Mm. etätyökalut, hoito-ohjeet ja tutkijan työkalut

Yhteystiedot:

Heta Kolanen

etunimi.sukunimi@hus.fi

Parisuhteen tukeminen neuvolassa

Lotta Heiskanen, psykoterapian erikoispsykologi, psykoterapeutti, Väestöliitto

Parisuhde on tavallisesti vanhemmuuden tärkein tuen lähde. Vanhempien riittävän toimiva ja lämmin parisuhde auttaa vanhempia reagoimaan lapsen tarpeisiin johdonmukaisesti ja riittävän herkästi. Huonosti toimiva parisuhde voi olla uhka paitsi vanhemman terveydelle ja hyvinvoinnille, myös lapsen kehitykselle.

Tutkimusten mukaan suurimmalla osalla vanhemmista tyytyväisyys parisuhteeseen heikentyy lapsen syntymän jälkeen. Pikkulapsivaiheessa vanhempien riski erota on suurimmillaan. Samaan aikaan myös sitoutuneisuus suhteeseen yleensä kasvaa.

Moni uskoo, että elämänvaiheen tavalliset haasteet eivät tule koskemaan omaa perhettä. Tieto ohimenevän vaiheen kuormittavuudesta ja siihen varautuminen voivat suojata parisuhdetta.

Väestöliitto on THL:n tuella laatinut verkkokurssin neuvoloiden terveydenhoitajille. Materiaali auttaa ymmärtämään tyypillisiä vaikeuksia, joita parit kohtaavat siirtymässä vanhemmuuteen ja pikkulapsiaikana. Kurssi tarjoaa käytännöllistä ohjausta siihen, miten puhua parisuhdeasioista, kun aikaa on rajoitetusti. Kurssi tukee terveydenhoitajia pienten lasten vanhempien parisuhdeongelmien varhaiseen tukemiseen ja ennalta ehkäisemiseen. Kurssi on maksuton ja joustavasti saatavilla.

Kurssin jaksot perustuvat ennaltaehkäisevän parisuhdetyön malleihin, joiden vaikuttavuutta on tutkittu sekä ”Voimavaroja ja parisuhdeonnea pienten lasten vanhemmille” -hankkeen koulutuksiin, joita järjestettiin Suomen neuvoloissa vuonna 2015.

Yhteystiedot:

Lotta Heiskanen

etunimi.sukunimi@vaestoliitto.fi

Lisätietoja:

<http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/nettikurssit/parisuhde-puheeksi-neurolatyossa/>

Uuden teknologian mahdollisuudet lasten käytösongelmien ehkäisyssä ja hoidossa – Voimaperheet-toimintamalli

Terja Ristkari, TtM, projektipäällikkö ja Malin Kinnunen, SH, perhevalmentaja, Voimaperheet-työryhmä

Tausta

Voimaperheet-toimintamalli on kehitetty Turun yliopiston Lastenpsykiatrian tutkimuskeskuksessa. Se on Suomessa ensimmäinen koko väestöön kohdistuva lasten ja lapsiperheiden mielenterveyttä edistävä ja ennaltaehkäisevä toimintamalli, jonka vaikuttavuudesta on saatu vahva kotimainen tutkimusnäyttö. Maailmanlaajuisesti tällainen koko väestölle tarjottava ennaltaehkäisevä hoito-ohjelma on myös ainutlaatuinen.

Vanhempainohjaus on tutkimusten mukaan todettu olevan tehokkain keino lapsen käytösongelmien hoitamiseen. Vanhempainohjaus on menetelmä, jonka avulla vanhempi oppii käyttämään myönteisiä vuorovaikutustaitoja lapsen kanssa. Voimaperheet-toimintamallissa väestöpohjainen seulonta perusterveydenhuollossa yhdistyy nykyaikaisin menetelmin tuotettuun näyttöön perustuvaan vanhempainohjaukseen, joka toteutetaan internetin ja puhelimen välityksellä. Toimintamallissa toteutuvat asiakaslähtöisyys, palvelun nopea saatavuus, matala kynnys sekä ennaltaehkäisyn ja varhaisen puuttumisen näkökulma.

Toimintamallin taustalla on tutkimuskeskuksessa tehty laaja epidemiologinen tutkimustyö ja väestöpohjainen interventiotutkimus (Sourander et al., JAMA Psychiatry, 2016). Tutkimuksessa osoitettiin, että 11-viikkoiseen ohjelmaan osallistuneissa perheissä nelivuotiaiden lasten käytösongelmat vähenivät olennaisesti verrattuna vertailuryhmään vuoden seuranta-aikana.

Tavoitteet

Hankkeen tavoitteena on tuoda neuvoloiden työkaluvalikoimaan menetelmä käytösongelmien ja psykososiaalisen tuen tarpeen tunnistamiseksi varhaisessa vaiheessa sekä internetin ja puhelimen kautta toteutettava, käytösongelmien hoitoon tarkoitettu vanhempainohjausohjelma. Lisäksi tavoitteena on selvittää toimintamallin käyttöönoton vaikutuksia kunnan palvelurakenteeseen, erityisesti palvelun käyttöönotosta seuraavia kustannusvaikutuksia mm. korjaavien palvelujen käytössä ja erityisessä tuessa.

Menetelmät

Lapsen psykososiaalista toimintakykyä arvioidaan väestötasolla strukturoidulla menetelmällä (Neuvola-kysely) neuvolan terveystarkastuksessa. Tavoitteena on tunnistaa arvioinnin perusteella perheet, jotka voisivat hyötyä Voimaperheet-hoito-ohjelmasta. Hoito-ohjelman kriteerit täyttävälle perheille tarjotaan mahdollisuutta osallistua 11 teemaviikkoa sisältävään hoito-ohjelmaan, joka toteutetaan asiakaslähtöisesti digitaalisessa hoitoympäristössä perhevalmentajan viikoittaisten puhelujen tukemana.

Yhteenveto

Voimaperheet-hoito-ohjelman toteutus digitaalisessa hoitoympäristössä vastaa lapsiperheiden kiireiseen elämärytmiin haasteisiin, kun hoito-ohjelmaa voi toteuttaa kotona omaan tahtiin ammattitaitoisen perhevalmentajan ohjauksessa. Perheiltä ja neuvolatyötä tekevältä henkilökunnalta saadun palautteen perusteella toimintamalli vaikuttaa olevan toimiva menetelmä vanhemmuuden tukemiseksi perheissä, jotka kokevat lapsen käytöksen haastavaksi.

Yhteystiedot:

Terja Ristkari

etunimi.sukunimi@utu.fi (sähköpostinimi: terjaris)

Katsaus neuvolapäivien historiaan

Vuosi ja paikkakunta	Päivien pääteemat, tavoitteet, järjestäjätahot ja osallistujamäärät
2000 Helsinki	Potkua neuvolatyöhön. Tavoite: perehtyä lapsiperheiden tilanteeseen ja saada uusia vinkkejä vanhemmuutta ja lasten tasapainoista kehitystä tukevaan työhön. Järjestäjä: sosiaali- ja terveysministeriö. Osallistujamäärä: noin 100.
2000 Kuopio	Potkua neuvolatyöhön. Tavoite: syventää tietämystä lapsiperheiden tilanteesta ja saada uusia vinkkejä vanhemmuutta ja lasten tasapainoista kehitystä tukevaan työhön. Järjestäjät: sosiaali- ja terveysministeriö, Kuopion yliopisto, Itä-Suomen lääninhallitus, Kuopion sosiaali- ja terveyskeskus. Osallistujamäärä: 153.
2001 Helsinki	Valtakunnalliset neuvolapäivät. Tavoitteet: äitiys- ja lastenneuvolatyön kehittäminen vanhemmuutta ja lasten tasapainoista kehitystä tukevaksi; syventää neuvolassa toimivien ammattihenkilöiden valmiuksia työssään. Järjestäjät: sosiaali- ja terveysministeriö, Kuopion yliopisto, Suomen Terveystieteiden tutkimuskeskus. Osallistujamäärä: 360.
2002 Kuopio	Näkökulmia lasta odottavien ja lasta kasvattavien perheiden hyvinvointiin. Tavoite: osanottajat saavat tietoa ja uusia näkökulmia perheen hyvinvoinnin tukemiseen ja kiinnostuvat arvioimaan ja syventämään perhekeskeistä työtettä neuvolassa. Järjestäjät: Itä-Suomen neuvolatyön kehittämis- ja tutkimuskeskus/Kuopion yliopisto, sosiaali- ja terveysministeriö, Itä-Suomen lääninhallitus, Kuopion sosiaali- ja terveyskeskus ja Suomen Terveystieteiden tutkimuskeskus. Osallistujamäärä: 131.
2003 Kuopio	Moniammatillinen yhteistyö ja varhainen puuttuminen äitiys- ja lastenneuvolatyössä. Tavoite: osanottajat lisäävät valmiuksiaan lasta odottavien ja lasta kasvattavien perheiden hyväksi tehtävän yhteistyön vahvistamiseen sekä perheiden varhaisen tukemisen kehittämiseen. Järjestäjät: Neuvolatyön kehittämis- ja tutkimuskeskus ja sosiaali- ja terveysministeriö. Osallistujamäärä: 212.
2004 Kuopio	Neuvolan tehtävä perheiden terveyserojen ja lasten syrjäytymisriskin ehkäisemisessä ja vähentämisessä. Tavoite: osanottajat syventävät tietojään perheiden pulmista ja eriarvoisuudesta sekä neuvolan mahdollisuuksista ehkäistä ja vähentää perheiden terveyseroja sekä kiinnostuvat kehittämään perheiden eriarvoisuutta vähentäviä neuvolatyön toimintamalleja. Järjestäjät: Neuvolatyön kehittämis- ja tutkimuskeskus, sosiaali- ja terveysministeriö, Itä-Suomen lääninhallitus/Kuopion alueellinen palveluyksikkö. Osallistujamäärä: 611.

2005 Kuopio	Lasten ja perheiden terveyden edistäminen. Tavoite: osanottajat syventävät tietojaan lasta odottavien ja lasta kasvattavien perheiden sekä eri-ikäisten lasten terveyttä edistävästä työmenetelmästä ja toimintamalleista sekä saavat varmuutta tukea neuvolan asiakkaiden terveyttä edistäviä valintoja perheen ja kunnan tasolla. Järjestäjät: Neuvolatyön kehittämis- ja tutkimuskeskus, sosiaali- ja terveysministeriö ja Itä-Suomen lääninhallitus/Kuopion alueellinen palveluyksikkö. Osallistujamäärä: 657.
2006 Espoo	Vaikuttavuutta neuvolatyöhön näyttöön perustuvalla toiminnalla. Tavoitteet: osanottajat syventävät tietojaan neuvolatyön vaikuttavuudesta, vaikuttavista neuvolatyön toimintamalleista ja työmenetelmistä ja näyttöön perustuvasta toiminnasta neuvolatyössä; lisäksi he motivoituvat kehittämään ja seuraamaan oman työnsä vaikuttavuutta. Järjestäjät: Neuvolatyön kehittämis- ja tutkimuskeskus ja sosiaali- ja terveysministeriö. Osallistujamäärä: 768.
2007 Espoo	Uusintatilaisuus: Vaikuttavuutta neuvolatyöhön näyttöön perustuvalla toiminnalla. Osallistujamäärä: 253.
2007 Helsinki	Suosituksista käytäntöön – miten edistää lapsiperheiden terveyttä äitiys- ja lastenneuvolassa? Tavoite: osanottajat syventävät tietojaan neuvolatyötä ohjaavista suosituksista ja motivoituvat niiden toimeenpanoon. Järjestäjät: Neuvolatyön kehittämis- ja tutkimuskeskus, sosiaali- ja terveysministeriö, Kansanterveyslaitos ja Stakes. Osallistujamäärä: 711.
2008 Helsinki	Terveyserojen kaventaminen neuvolatyössä. Tavoitteet: osanottajat syventävät tietämystään väestön terveyseroista, niiden vähentämisen keinoista ja neuvolatyön mahdollisuuksista kaventaa terveyseroja sekä ottavat käyttöön terveyseroja vähentäviä toimintamalleja. Järjestäjät: Neuvolatyön kehittämis- ja tutkimuskeskus/ Stakes, sosiaali- ja terveysministeriö ja Kansanterveyslaitos. Osallistujamäärä: 700.
2009 Helsinki	Lapsiperheiden ehkäisevien palvelujen uudistaminen. Tavoite: osanottajat syventävät tietämystään uuden asetuksen sisällöstä ja lasten ehkäisevien palvelujen kehittämisestä asetuksen mukaisiksi. Järjestäjät: Neuvolatyön kehittämis- ja tutkimuskeskus/Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja sosiaali- ja terveysministeriö. Osallistujamäärä: 674.
2010 Helsinki	Neuvola-asetuksen toimeenpanon tukeminen äitiys- ja lastenneuvoloissa. Tavoite: osallistujat syventävät ajatteluaan ja tietämystään laajoista terveystarkastuksista, lapsen suotuisan kehityksen tukemisesta sekä johtamisen ja osaamisen merkityksestä asetuksen toimeenpanossa. Järjestäjät: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja sosiaali- ja terveysministeriö. Osallistujamäärä: 680.

2011 Helsinki	Äitiys- ja lastenneuvolan yhtenäiset käytännöt lapsiperheiden terveyden ja hyvinvoinnin tueksi. Tavoite: osanottajat syventävät tietämystään lainsäädännöstä, valtakunnallisista ohjeistuksista ja tuesta sekä valvonnasta yhtenäisten käytäntöjen edistämiseksi. Järjestäjät: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja sosiaali- ja terveysministeriö. Osallistujamäärä noin 600.
2012 Helsinki	Monialaista yhteistyötä lasten ja vanhempien voimavarojen vahvistamiseksi. Tavoite: osallistujat syventävät ajatteluaan ja tietämystään monialaisen yhteistyön ja yhteistyötaitojen merkityksestä koko perheen voimavarojen vahvistamisessa, lasten ja koko perheen tuen tarpeiden tunnistamisessa ja tuen kohdentamisessa sitä tarvitseville. Järjestäjät: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja sosiaali- ja terveysministeriö. Osallistujamäärä noin 500.
2013 Helsinki	Valtakunnalliset suositukset perheiden tukena. Tavoite: Valtakunnallisilla Neuvolapäivillä 2013 julkaistaan uudistetut äitiysneuvolan suositukset. Ensimmäisen päivän luennot keskittyvät uudistettuihin suosituksiin. Toisen päivän teemana on tuen kohdentaminen erilaisille ja tukea tarvitseville perheille. Järjestäjät: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja sosiaali- ja terveysministeriö. Osallistujamäärä noin 550.
2014 Helsinki	Neuvolatoiminta ajan hermolla. Tavoite: Osallistujat syventävät ajatteluaan ja tietämystään sote-uudistuksesta, esim. neuvolatoiminnan roolista osana uudistuvaa palveluverkostoa ja neuvolatoiminnan tilasta ja kehittämishaasteista. Järjestäjät: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja sosiaali- ja terveysministeriö. Osallistujamäärä noin 450.
2015 Helsinki	Neuvolapalvelut lähemmäksi perhettä. Tavoite: Osallistujat syventävät ajatteluaan ja tietämystään lainsäädännön (sosiaalihuoltolaki ja isyyslain kokonaisuudistus) ja valtakunnallisten ohjeistusten (mm. lasten ja odottavien sekä imettävien äitien ravitsemussuositukset) tuesta ehkäisevälle työlle ja moniammatilliselle yhteistyölle. Järjestäjät: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja sosiaali- ja terveysministeriö. Osallistujamäärä noin 450.
2016 Helsinki	Miten uudistamme neuvolatoimintaa LAPE-hengessä? Tavoite: Osallistujat syventävät tietämystään sote-uudistuksesta ja Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmasta sekä niiden merkityksestä neuvolapalvelujen uudistamiselle. Järjestäjät: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja sosiaali- ja terveysministeriö. Osallistujamäärä noin 450.

THL:n julkaisuja

Hakulinen Tuovi, Pelkonen Marjaana, Salo Jarmo, Kuronen Maria

[Meille tulee vauva \(50 kpl\)](#)

Opas vauvan odotukseen ja hoitoon

Hinta: 85,00 € eur, **Painosvuosi:** 2015, **Laajuus:** 96 sivua

Meille tulee vauva -opaskirjanen on tarkoitettu kaikille lasta odottaville vanhemmille. Opas sisältää ajankohtaista tietoa vauvan odotuksesta, synnytyksestä, vauvan hoidosta ja lapsiperheiden palveluista. Lisäksi käsitellään vanhemmuutta ja parisuhdetta sekä lapsen kehitystä ja vuorovaikutusta lapsen kanssa. Meille tulee vauva antaa tietoa ja käytännön vinkkejä hyvään arkeen ja vanhemmuuteen. Tämä uudistettu painos on tuotettu asiantuntijoiden ja vanhempien yhteistyönä aiempien painosten pohjalta.

Hakulinen Tuovi, Pelkonen Marjaana, Salo Jarmo, Kuronen Maria

[Vi väntar barn \(25 kpl/nippu\)](#)

Information till blivande föräldrar

Hinta: 48,00 €, **Painosvuosi:** 2016, **Laajuus:** 98 sivua

Informationshäftet Vi väntar barn är avsett för alla blivande föräldrar. Häftet innehåller aktuell information om graviditeten, förlossningen, vården av en baby och tjänster för barnfamiljer. Därtill behandlas föräldraskap och parrelationen, barnets utveckling och interaktionen med barnet.

Häftet innehåller information och praktiska tips för en bra vardag och ett gott föräldraskap. Denna omarbetade version bygger på de tidigare upplagorna och har tagits fram i samarbete mellan experter och föräldrar.

Nationella Expertgruppen För Mödravården, Klemetti Reija, Hakulinen-Viitanen Tuovi

[Handbok för mödrarådgivningen](#)

Nationell rekommendation

Hinta: 39,00 €, **Painosvuosi:** 2015, **Laajuus:** 363 sivua

Avsikten med denna handbok är att ge tillförlitlig och evidensbaserad information som stöd för arbetet vid mödrarådgivningarna. Målet är att förbättra tjänsternas kvalitet och minska ojämlikheten. Hälso- och sjukvårdslagen och statsrådets förordning har gett uppdateringen av rekommendationerna en grund i lagstiftningen. Handboken beskriver de principer som styr mödrarådgivningens mål och verksamhet. De rekommendationer som ges i handboken är antingen evidensbaserade eller också bygger de på enighet. Rekommendationerna gäller många olika ämnesområden: - familjeträning - vanliga graviditetsbesvär - hälsoundersökningar - hembesök - problem, sjukdomar och speciellsituationer som kräver ytterligare uppföljning - förberedelser inför förlossningen - uppföljning av det nyfödda barnet - depression efter förlossningen - samarbete - tillhandahållandet av mödrarådgivningens tjänster - stöd för föräldraskap - levnadsvanor och rådgivning I slutet av handboken behandlas det praktiska genomförandet, uppföljningen och utvärderingen. Rekommendationerna är avsedda för hälsovårdare, barnmorskor och läkare vid mödrarådgivningen, experter i kvinnosjukdomar och förlossningar och de aktörer som ansvarar för tillhandahållandet av mödrarådgivningens tjänster. Också utbildare, studerande och familjer har nytta av handboken.

Kansallinen Äitiyshuollon Asiantuntijaryhmä, Klemetti Reija, Hakulinen-Viitanen Tuovi

Äitiysneuvolaopas

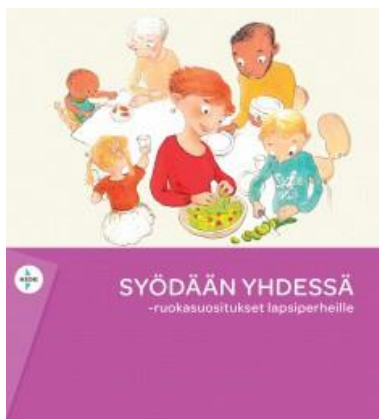
Suosituksia äitiysneuvolatoimintaan

Hinta: 39,00 €, **Painosvuosi:** 2013, **Laajuus:** 354 sivua

Äitiysneuvolan suositusten tarkoituksena on antaa äitiysneuvolatyön tueksi luotettavaa, tieteelliseen näyttöön perustuvaa tietoa. Tavoitteena on parantaa palvelujen laatua sekä vähentää eriarvoisuutta. Terveystarkastuslaki ja valtioneuvoston asetus antoivat suositusten päivittämiselle säädöserustan. Äitiysneuvolaoppaassa kuvataan äitiysneuvolatoiminnan tavoitteet ja toimintaa ohjaavat periaatteet.

Opas sisältää näyttöön tai yksimieliseen näkemykseen perustuvia suosituksia monista eri teemoista: perhevalmennus, yleiset raskausajan vaivat, terveystarkastukset, kotikäynnit, lisäseuranta edellyttävät ongelmat, sairaudet ja erityistilanteet, synnytykseen valmistautuminen, vastasyntyneen seuranta, synnytyksen jälkeinen masennus, yhteistyö, äitiysneuvolapalvelujen järjestäminen, vanhemmuuden tukeminen, elintavat ja neuvonta.

Oppaan lopussa paneudutaan suositusten käytännön toteuttamiseen, seurantaan ja arviointiin. Suositukset on tarkoitettu äitiysneuvolassa työskenteleville terveydenhoitajille, kättilöille ja lääkäreille, naistentautien ja synnytysten asiantuntijoille sekä äitiysneuvolapalvelujen järjestämisestä vastuussa oleville tahoille. Oppaasta hyötyvät myös alan kouluttajat ja opiskelijat sekä perheet.

Syödään yhdessä

Ruokasuositukset lapsiperheille

Muut tekijät: Grönroos Atte (valokuvaaja), Kohtamäki Ilari (valokuvaaja), Lyytikäinen Arja (valokuvaaja)

Hinta: 27,30 €, **Painosvuosi:** 2016, **Laajuus:** 127 sivua

Syödään yhdessä -ruokasuositukset lapsiperheille on uusi kansallinen suositus lasten, lapsiperheiden ja raskaana olevien ja imettävien ruokavaliosta. Suosituksissa kuvataan terveyttä edistävän monipuolisen ruokavalion periaatteet sekä keinoja sen toteuttamiseen lapsiperheissä. Suosituksissa painotetaan ruokakasvatusta, lapsen syömään oppimisen tukemista ja ruokailoa. Niissä on huomioitu uusin tutkimustieto kiinteiden ruokien aloituksesta ja vauvan siirtymisestä imetyksestä muun perheen ruokavalioon. Suosituksissa on esillä aiempaa enemmän ruoan monipuolisuus, vaihtelevuus ja kohtuullisuus sekä monikulttuurisuus ja vaihtoehtoiset tavat syödä. Mukana ovat suositukset vegaaniruokavaliosta ja urheilevan nuoren ruoasta sekä eräistä erityistilanteista. D-vitamiinin ja foolihapon saantisuositukset sekä ohjeet ruoka-aineiden turvallisesta käytöstä on päivitetty. Uutta suosituksessa on se, että lapsiperheen ruokailua tarkastellaan alkaen raskauden suunnittelusta aina lapsen varhaiseen aikuisuuteen saakka. Suositukset sopivat tietolähteeksi kaikille niille ammattiryhmille, joiden tehtäviin lasten, raskaana olevien ja imettävien naisten ja lapsiperheiden ravitsemuskysymykset kuuluvat.

Hakulinen-Viitanen Tuovi, Hietanen-Peltola Marke, Hastrup Arja, Wallin Mervi, Pelkonen Marjaana

Laaja terveystarkastus

Ohjeistus äitiys- ja lastenneuvolatoimintaan sekä kouluterveydenhuoltoon

Hinta: 34,00 €, **Painosvuosi:** 2012, **Laajuus:** 245 sivua

Laaja terveystarkastus on uusi lakisääteinen terveystarkastus, jossa ovat aina mukana lapsi ja hänen vanhempansa. Laajan terveystarkastuksen tavoitteet ovat tärkeät: vahvistaa koko perheen hyvinvointia, varhentaa tuen tarpeiden tunnistamista, tarjota tukea oikeaan aikaan ja ehkäistä syrjäytymistä. Oppaassa kuvataan laajan terveystarkastuksen järjestäminen alusta loppuun, taustoineen ja yksityiskohtineen.

Ohjeistus on kirjoitettu terveydenhoitajille ja lääkäreille sekä kuntien päätöksentekijöille, jotta he voivat järjestää ja kehittää laajoja terveystarkastuksia yhteisten linjausten mukaisesti. Oppaan kantavana teemana on monensuuntainen yhteistyö, jota tehdään niin perheenjäsenten kuin monien ammatti-ihmistensä kanssa.

Mäki Päivi, Wikström Katja, Hakulinen Tuovi, Laatikainen Tiina

Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa

Menetelmäkäsikirja

Hinta: 34,00 €, **Painosvuosi:** 2016, **Painosnumero:** 3. uud. p, **Laajuus:** 245 sivua

Käsikirjassa kuvataan keskeiset lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon terveystarkastusmenetelmät.

Kirjassa annetaan ohjeet tärkeimmistä mittaus-, tutkimus- ja arviointimenetelmistä, joita käytetään lapsen oman terveydentilan, kasvun ja kehityksen tai hänen perheensä hyvinvoinnin arvioinnissa ja seurannassa. Siinä kuvataan eri menetelmien merkitys, ajankohta, tarvittava välineistö ja toteutus sekä ohjeistetaan tulosten tulkintaan, jatkotoimenpiteisiin ja kirjaamiseen. Luotettavien, standardoitujen menetelmien käyttö ja tietojen tallentaminen yhdenmukaisella tavalla ovat edellytyksiä niin yksilön kuin koko lapsiväestönkin terveyden ja hyvinvoinnin arvioinnille ja seurannalle.

Käsikirja on tarkoitettu käytännön työn tueksi lastenneuvoloissa ja kouluterveydenhuollossa työskenteleville terveydenhoitajille ja lääkäreille. Sitä voidaan käyttää myös terveydenhuollon henkilöstön perus- ja täydennyskoulutuksessa.

Mäki Päivi, Wikström Katja, Hakulinen-Viitanen Tuovi, Laatikainen Tiina

Hälsoundersökningar vid barnrådgivningen & inom skolhälsovården

Metodhandbok

Hinta: 34,00 €, **Painosvuosi:** 2014, **Laajuus:** 248 sivua

Handboken beskriver de centrala metoder som används vid barnrådgivningen och skolhälsovårdens hälsoundersökningar.

Handboken ger anvisningar för de viktigaste mättnings-, undersöknings- och bedömningsmetoderna som används när barnets hälsa, tillväxt och utveckling eller familjens välbefinnande bedöms och följs upp. Den beskriver vilken betydelse olika metoder har, vid vilken tidpunkt de ska genomföras, vilken utrustning som behövs och hur de ska genomföras. Dessutom ges anvisningar för tolkningen av resultat, fortsatta åtgärder och dokumentation. För att hälsan och välbefinnandet hos såväl individen som hela barnbefolkningen ska kunna bedömas och följas upp behövs tillförlitliga och standardiserade metoder och enhetlig dokumentation av uppgifter.

Handboken ger hälsovårdare och läkare stöd i det praktiska arbetet vid barnrådgivningarna och inom skolhälsovården. Den kan också användas inom grundläggande och kompletterande utbildning för hälso- och sjukvårdspersonal.

Klemetti Reija, Raussi-Lehto Eija

Edistä, ehkäise, vaikuta

Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014–2020

Hinta: 34,00 €, **Painosvuosi:** 2016, **Painosnumero:** 3. tark. p, **Laajuus:** 243 sivua

Edistämällä seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja kaventamalla terveyseroja parannetaan väestön terveyttä ja hyvinvointia. Päivitetyt seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelman painopistealueita ovat lapset ja nuoret, miesten seksuaali- ja lisääntymisterveys, monikulttuurisuus ja hyvä syntymän hoito. Kirjassa esitetään tavoitteita ja niihin liittyviä toimenpiteitä seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämiseksi vuoteen 2020 mennessä. Esitetyt tavoitteet ja toimenpiteet auttavat kehittämään ehkäiseviä palveluja osana palvelurakenteen uudistusta. Julkaisussa tuodaan esille myös alan tietotarpeita ja ehdotetaan tutkimuskohteita.

THL suosittelee toimintaohjelman käyttämistä kuntien hyvinvointisuunnitelmissa. Tavoitteet ja toimenpiteet on suunnattu päättäjille, sosiaali- ja terveydenhuollon johdolle ja henkilöstölle, järjestöille, sekä opetustoimelle aina varhaiskasvatuksesta korkeakouluun saakka. Toimenpiteiden toteuttajiksi suositellaan parhaita mahdollisia toimijoita. Edistä, ehkäise, vaikuta - investointi seksuaali- ja lisääntymisterveyteen on sijoitus tulevaisuuteen.

THL:n [verkkokirjakaupasta](#) ajankohtaisimmat sosiaali- ja terveysalan julkaisut.